

מקורות לשיעור בבית הרב קוק, אור לכה' טבת תשע"ו פרשת וארא

צפרדע אחת / הרב יצחק חי זאגא

- א. שמות ח' - ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן נטה את ידך במטך על הנהרת על היארים ועל האגמים והעל את הצפרדעים על ארץ מצרים. ויט אהרן את ידו על מימי מצרים ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים.
- ב. סנהדרין סז : - אמר רבי אלעזר : צפרדע אחת היתה, השריצה ומלאה כל ארץ מצרים. כתנאי, רבי עקיבא אומר : צפרדע אחת היתה, ומלאה כל ארץ מצרים. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה : עקיבא, מה לך אצל הגדה? כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות, צפרדע אחת היתה, שרקה להם והם באו. רש"י - השריצה - ממעיה ויצאו ולדות. מדברותיך - מנע מדבריך, ופנה להלכות נגעים ואהלות שהן חמורים ובהם אתה מחודד, ולא בהגדה. שרקה להם - ושמעו קולה כל הצפרדעים שבעולם והם באו.
- ג. תנא דבי אליהו רבה ז' י' - מאי ותעל הצפרדע? צפור דע, שיש בה דעה.
- ד. פסחים נג : - דרש תודוס איש רומי : מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש - נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהן, ובאו [ועלו] בביתך [וגו'] ובתנורריך ובמשארותיך. אימתי משארות מצויות אצל תנור? הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה. רש"י - מה ראו - שלא דרשו וחי בהן ולא שימות בהן.
- ה. תהלים עח' - ישלח בהם ערב ויאכלם וצפרדע ותשחיתם. רש"י - שומטין את ביציהם. שמות רבה י' ג' - חזקיה בר' אמר.. מלמד שהיה הצפרדע עולה מן התהום ואומרת לשיש עשה לי מקום שאעלה ואעשה רצון בוראי והיה נבקע השיש ועולה ונוטלת בית הסתרים שלהם ומסרסן.. סנהדרין נז - תנא דבי רבי ישמעאל : בכל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה. דבר ערוה, שנאמר, כי השחית כל בשר את דרכו.. ע"ז, דכתיב, פן תשחתון ועשיתם וגו'.
- ו. פרי צדיק בא - והנה העשר מכות היו כנגד העשר מדות הקדושים שיש בזה לעומת זה עשר כתרין דמסאבו.. שהיו ישראל משוקעים במצרים בקליפה כעובר במעי אמו. ועל ידי המכות היו נגוף למצרים ורפוא לישראל כי ישראל בראותם המכות היו גם כן מתפחדים שלא יבוא עליהם גם כן.. ועל ידי הפחד הזה נרפאו ישראל שיצאו ונפרדו מכוחות הטומאה ונטהרו לבבם.. והמכות היו בסדר מתתא לעילא.. ועל כן יש לומר דצפרדע שהיה כנגד מדת יסוד מתתא לעילא. וכן מכת דבר שהיה נגד מדת תפארת שהם קדושת יוסף ויעקב. ויעקב ויוסף כחדא אינון דאמת ושלוש קשיר דא בדא אמת ליעקב ושלוש מדת יסוד כידוע. ולכן בשתי מכות צפרדע ודבר כתיב בא אל פרעה שהיה צריך לכנוס לתוך הקליפה להוציא הניצוצות קדושה מהם ולהוציא את ישראל משם ולטהר לבבם שיכנסו בקדושה..
- ז. בני יששכר ניסן ה' - להתוודע ולהגלות מאיזה מקום יצאה המכה ממדת יסוד מקום התולדה כביכול, על כן באה המכה והשחיתה כלי התולדה של שונאי ישראל.. עוד שם למה הביא עליהם צפרדעים מפני שהיו משעבדין בישראל ואומרים להן הביאו לנו שקצים ורמשים.. כי מהמאכל שהאדם אוכל עולים האדים אל המוחין ומתהווה על ידי זה כח התולדה המתעורר מן המוח.. נמצא ענין התולדה הוא כפי דקות המאכלים וכפי גסותם וגשמיותן וזוהמתן, על כן תמצא ישראל שאינם אוכלים בהמות ועופות וחיות טמאות ושקצים ורמשים יסוד תולדותם מבטן הוא בשכל דק וצלול יותר מכל האומות וכל האומות מודים בזה, ובזה תתבונן כיון שהיו מצוים לישראל להביא להם שקצים ורמשים אשר האוכלם עולה האד העב והמזוהם אל המוחין ועי"ז מולידים תולדות מזוהמים ורעים ואכזרים, על כן יצאה המכה מן יסוד (דמלכות דקדושה) אשר שם כביכול מקום התולדה לנשמות ישראל והכתה המכה לדעת דנוק' דקליפה במוחין שבה, ועל כן היתה המכה צפרדע צפור שיש בו דעה.. עוד שם.. ר' עקיבא אומר צפרדע אחת היתה והיא השריצה.. להיות המכה היוצאה ממדת יסוד מקום התולדה, על כן להורות זה יצאה צפרדע והולידה והשריצה, הבן. שם, אמר לו רבי אלעזר בן עזריה וכו' צפרדע אחת היתה ושרקה להן ובאו עי"כ. ראבי"ע סובר אחר המוכה אזלינן, דכיון שהמכה הכתה להמוחין והדעת שבראש הקליפה, על כן עשתה הצפרדע פעולה בראש, שרקה להם ובאו..
- והנה חנניה מישאל ועזריה דכתיב בהם יודעי דעת וכו' בנשאים קי"ו.. מה הצפרדע צפור שיש בו דיעה יש בו דעת קל ממה שהטביע בו היוצר, היה מוכן להכניע ולהכות המוחין דמלכות הרשעה.. אנו שמצווין על

קדושת ה' ונתן להם הש"י מדע והשכל על אחת כמה וכמה שאנו מחוייבים לקדש שמו הגדול.. ולהכניע הראש דמלכותא חייבתא מקום הדעת..

ח. רמב"ם שמונה פרקים א' – דע כי נפש האדם נפש אחת, ולה פעולות רבות חלוקות..

ט. אורות התשובה י' – ג. כל חטא הוא מונע את ישוב הדעת הנדרש להארת רזי עולם.. ד. התשובה מוכרחת היא להשכלה האלוקית. אמוץ הרצון והארתו ואמוץ השכל אחוזים הם זה בזה.. ה. כמה מטמטמות הן העבירות את הדעת, בין הדעת של היחיד, בין הדעת של הצבור, של הדור ושל התקופה. לא רק חלק אחד מחלקיו ירד ונשתקע.. פניו כולם שונו. ח. זהו דבר פשוט, שאי אפשר להצליח בסתרי תורה בלא תשובה. כי בעניינים הגדולים ההם - הרצון והדעת הם בחיבור אחד.. מאחר שהוא מוטבע בעול וזוהמת החטא, אי אפשר שתזרח בו הדעת, ומסתתמים הצנורות של השגת סתרי תורה. על כן צריך להתגבר מאד בתשובה ולברר את הרצון כדי לזכות לדעת עליון צלולה ובהירה בדברים העליונים.

י. קובץ ב' שנח' - צלול הוא הרצון של הילד, ועם זה צלולה היא בינתו. כלומר, גרעין הדעה הטבעית שלו הוא גרעין בריא, שכל ההשפעה הלימודית צריכה להיטפל בשמירת בריאותו, יותר ממה שהיא רגילה להיטפל בהתפתחותו. כששמים המטרה של שמירת הניקיון של הכשרון הילדותי, של אוצר האושר של האדם, בראשית היסוד החינוכי, באה ההתפתחות באופן מבורך.